

Deklarácia práv počatého dieťaťa

Bratislava 1. 6. 1999

**SPOLOČENSTVO
ŽIVOTA**

**ÚSMEV
AKO
DAR**

K vyhláseniu Deklarácie práv počatého dieťaťa

V tomto roku si pripomenieme 10. výročie schválenia Dohovoru o právach dieťaťa. Pri tejto príležitosti sme sa rozhodli zverejniť Deklaráciu práv počatého dieťaťa, ktorou chceme doplniť tento Dohovor o články jasne deklarujúce detské práva aj pre deti pred narodením, od momentu počatia.

Deklarácia práv počatého dieťaťa vychádza z najlepších právnych tradícií, ktoré, najmä po II. svetovej vojne, vyústili do medzinárodnej úpravy ľudských práv. Na pôde Organizácie spojených národov je to najmä prijatie Všeobecnej deklarácie ľudských práv z roku 1948, Medzinárodného paktu o hospodárskych, sociálnych a kultúrnych právach a Medzinárodného paktu o občianskych a politických právach z roku 1966 (vyhláška č. 120/1976 Zb.), Deklarácie práv dieťaťa z roku 1959 a Dohovoru o právach dieťaťa z roku 1989 (vyhláška č. 104/1991 Zb.) a v Európe je to najmä prijatie Dohovoru Rady Európy o ochrane ľudských práv a základných slobôd z roku 1950. Táto právna tradícia vychádza najmä z rímskej právnej kultúry a prirodzeného práva.

Text Deklarácie práv počatého dieťaťa sa skladá z preambuly a 18 článkov. Deklarácia používa na pomenovanie človeka pred narodením (nenarodené dieťa) pojem počaté dieťa. Tento pojem používa slovenský i český právny poriadok v druhej vete článku 7 ods. 1 Občianskeho zákonníka ako preklad starorímskeho pojmu nasciturus.

V situácii, keď sú u nás i vo svete masovo porušované ľudské práva, najmä právo na život, si uvedomujeme naliehavú potrebu skutočnej solidarity všetkých ľudí dobrej vôle.

JUDr. Marek Brenčíč
autor deklarácie

Mgr. Martin Dilong
Spoločenstvo života

Ing. Marián Čaučík
eRko – Hnutie kresťanských spoločenstiev detí

PhDr. Viera Záhorcová
Združenie na pomoc ľuďom s mentálnym postihnutím v SR

MUDr. Jozef Mikloško
Spoločnosť priateľov detí z detských domovov – Úsmev ako dar

Deklarácia práv počatého dieťaťa

KOMENTÁR

Preambula

Nezabúdajúc na to, že život každého z nás začal našim počatím, keď sme sa z jednej bunky, oplodneného ľudského vajíčka, vyvinuli až do súčasnej podoby,

vzdávajúc veľkú vďaku svojim matkám a otcom za to, že nám dali šancu žiť,

uznávajúc preambulu Všeobecnej deklarácie ľudských práv OSN, že „uznanie prirodzenej dôstojnosti a rovných a neodňateľných práv všetkých členov ľudskej rodiny je základom slobody, spravodlivosti a mieru vo svete“,

konštatujúc, že „porušovanie ľudských práv a pohrdanie nimi viedlo k barbarickým činom urážajúcich svedomie ľudstva...“,

veriac, „...v základné ľudské práva, v dôstojnosť a hodnotu ľudskej osobnosti, ako aj v rovné práva žien a mužov...“, v spravodlivosť pre všetkých, právny štát a demokraciu,

vyzývame na všeobecné „uznávanie a zachovávanie ľudských práv a základných slobôd“ najslabších zo slabých, tých ktorí nemajú svoj hlas.

*Pretože podľa preambuly Deklarácie práv dieťaťa a Dohovoru o právach dieťaťa¹ prijatých Valných zhromaždením OSN „dieťa z dôvodu svojej fyzickej a duševnej nezrelosti potrebuje osobitné záruky a starostlivosť, vrátane primeranej právnej ochrany, **pred** i po narodení“,*

*podľa Listiny základných práv a slobôd² i Ústavy Slovenskej republiky³ je „**ľudský život hodný ochrany už pred narodením**“,*

a v duchu zásady klasického rímskeho práva „nasciturus pro iam nato habetur, quotiens de commodo eius agitur“ – (narodiť sa majúci (počatý) sa má pokladať za už narodeného, kedykoľvek ide o jeho prospech), i zásady in dubio pro vitae- v prípade pochybností sa máme rozhodovať v prospech ľudského života, ktorý je vždy dobrom,

vyhlasujeme túto deklaráciu určenú všetkým ľuďom dobrej vôle, štátnym orgánom a mimovládny organizáciám, aby bola poskytnutá počatým deťom spravodlivá právna ochrana a ich rodičom potrebná pomoc a poradenstvo:

Preambula, ktorá má slávnostný charakter, vychádza najmä:

1. z medzinárodných dokumentov o ľudských právach a základných slobodách Všeobecnej deklarácie ľudských práv, Deklarácie práv dieťaťa, Dohovoru o právach dieťaťa,
2. z hľadiska právnej sily najvyššie postavených právnych noriem slovenského právneho poriadku - Listiny základných práv a slobôd a Ústavy Slovenskej republiky
3. z klasického rímskeho práva, z ktorého vychádzajú právne poriadky európskeho kontinentu
4. z najlepších tradícií medicíny - porov. Hippokratova prísaha
5. z najnovších vedeckých poznatkov o tom, že ľudský život začína počatím - t.j. momentom, kedy sa mužská pohlavná bunka - spermia spojí so ženskou pohlavnou bunkou - vajíčkom (oplodnenie), teda počatím.

Pri výklade textu tejto deklarácie je potrebné vychádzať z preambuly, že aj v pochybnostiach sa máme rozhodovať v prospech života.

¹ vyhláška č. 104/1991 Zb.

² článok 6 ods. 1 druhá veta Listiny základných práv a slobôd, ústavný zákon č. 23/1991 Zb.

³ článok 15 ods. 1 druhá veta Ústavy Slovenskej republiky z 1.9. 1992, zákon č. 460/1992 Zb.

I. Každá ľudská bytosť má právo na život od počatia po prirodzenú smrť

Článok 1

(1) Každá ľudská bytosť je od momentu počatia po smrť rovná v dôstojnosti a právach. Od momentu počatia má každý právo na právnu ochranu. Prijímanie právnych predpisov i všetko konanie i nekonanie má slúžiť v prospech záujmov a práv počatého dieťaťa.

(2) Všetkým počatým deťom sa majú zaručovať bez akejkoľvek diskriminácie práva a ochrana zo strany vlastnej rodiny, spoločnosti a štátu bez ohľadu na ich vek, zdravotný a psychický stav, pohlavie, rasu, národný a sociálny pôvod, príslušnosť k národnostnej menšine alebo etnickej skupine, náboženstvo, majetok, rod alebo iné postavenie.

Článok 2

Každá ľudská bytosť má právo na život. Toto právo sa má chrániť zákonom od momentu počatia po prirodzenú smrť⁴.

II. Počaté dieťa má právo narodiť sa, mať svoju matku, otca a rodinu

Článok 3

Počaté dieťa má právo narodiť sa. Má právo byť prijaté a milované.

Článok 4

Počaté dieťa má právo byť splodené v manželstve jedného muža⁵ a jednej ženy. Má právo byť počaté a nosené v lone svojej matky.

Článok 5

Počaté dieťa má právo na harmonický život v rodine založenej na trvalom manželskom zväzku jednej ženy a jedného muža.

Článok 6

Počaté dieťa má právo, aby sa na jeho záujmy prihliadalo pri vzniku, ako aj pri prípadnom zániku manželstva⁶.

Článok 1

(1) *Počaté dieťa ako bytosť patriaca do ľudskej rodiny má práva, ktoré mu patria už pred narodením.*

(2) *Zákaz diskriminácie počatých detí.*

Článok 2

*Právo na život je prvé ľudské právo.*⁴porov. článok 4 Amerického dohovoru o ľudských právach z roku 1969

Článok 3

V rozpore s týmto článkom a inými článkami tejto deklarácie, najmä článkom 1 a 3, je každé pozbavenie života počatého dieťaťa.

Článok 4

Ods. 1: Počaté dieťa má právo byť splodené v manželstve - trvalej zmluve jedného muža a jednej ženy - ktoré vytvára najlepšie podmienky pre zdravý vývin dieťaťa. Preto tzv. prenájom maternice (náhradná matka) je zásahom do identity a dôstojnosti dieťaťa.

⁵ V prípade oprávnených pochybností má počaté dieťa právo na to, aby bolo k nemu podľa zákona určené otcovstvo.

porov. § 53 Zákona o rodine, zákon č. 94/1963 Zb. v znení neskorších predpisov
Ods. 2: Podľa § 53 Zákona o rodine „k dieťaťu ešte nenarodenému, ale už počatému, možno určiť otcovstvo súhlasným vyhlásením rodičov“.

Článok 5

Nezabezpečenie tohoto práva (napr. slobodná matka) nie je dôvodom na usmrtenie počatého dieťaťa. Naopak matka, ktorá porodí a vychová dieťa sama si zasluhuje pomoc.

Článok 6

Pri počatí dieťaťa pred manželstvom rodičia starostlivo zväžia čo je v najlepšom záujme dieťaťa, tým samozrejme nie je usmrtenie dieťaťa.

Podľa rozhodnutia Najvyššieho súdu Československej republiky 48/1952 „súd musí skúmať, či by rozvod nebol v rozpore so záujmom počatého dieťaťa“.

⁶ porov. Judikát Najvyššieho súdu Československej republiky 48/1952

III. Počaté dieťa má právo na ochranu zdravia a zachovanie ľudskej dôstojnosti

Článok 7

- (1) Počaté dieťa má právo na ochranu zdravia, najmä právo na poskytovanie zdravotníckej starostlivosti a právo byť pacientom.
- (2) Štát má „zabezpečiť vhodnú zdravotnícku starostlivosť matkám v období pred i po narodení dieťaťa“⁷.

Článok 8

- (1) Počaté dieťa má právo na zachovanie telesnej, genetickej a duševnej nedotknuteľnosti⁸.
- (2) Počaté dieťa má právo na ochranu pred vykonávaním overovania medicínskych poznatkov na človeku⁹. Počaté dieťa má právo na ochranu pred využitím svojich orgánov a tkanív na transplantácie. Počaté dieťa má právo na ochranu pred klonovaním¹⁰, genetickými alebo inými manipuláciami a pred každým využitím s obchodným, priemyselným, vedeckým alebo iným cieľom¹¹.

Článok 9

- (1) Počaté dieťa má právo na zachovanie ľudskej dôstojnosti aj po smrti¹².
- (2) Počaté dieťa má právo na dôstojný pohreb¹³.

Článok 7

⁷článok 24 ods. 1 písm. d) Dohovoru o právach dieťaťa Organizácie Spojených národov

Článok 8

Ods. 1 V rozpore s čl. 4 nie sú zásahy v prospech života a zdravia počatého dieťaťa. Umelé oplodnenie, pri ktorom je „vyprodukovaných“ niekoľko „zbytočných“ počatých detí je v rozpore s ľudskými právami počatého dieťaťa, najmä s právom na život a na zachovanie ľudskej dôstojnosti.
Ods. 2 Slovenský právny poriadok výslovne chráni počaté dieťa pred overovaním nových medicínskych poznatkov na človeku (§ 40 zákona č. 277/1994 Z.z.). „Overovanie bez zdravotnej indikácie nemožno vykonať na ľudských plodoch a zárodkoch. (§ 42 ods. 3 písm. c) zákona č. 277/1994 Z.z.). Slovenský právny poriadok zakazuje klonovanie ľudských bytostí. (§ 46a zákona č. 277/1994 Z.z.)

⁸ porov. §§ 7 ods. 1 a 11 Občianskeho zákonníka,

⁹ porov. § 42 ods. 3 písm. c) z. č. 277/1994 Z.z. o zdravotnej starostlivosti v znení neskorších predpisov

¹⁰ porov. § 46a zákona č. 277/1994 Z.z.

¹¹ porov. napríklad Odporúčanie Rady Európy č. 1046/1986 o použití ľudských embryí a plodov pre diagnostické, liečebné, vedecké, priemyselné a obchodné účely, Odporúčanie Rady Európy č. 1100/1989 o použití ľudských embryí a plodov vo vedeckom výskume

Článok 9

Počaté dieťa patrí medzi ľudské bytosti, preto má byť zachovaná jeho dôstojnosť nielen počas života, ale aj po smrti.

¹² porov. § 53 ods. 1 z. č. 277/1994 Z.z.

¹³ porov. § 16 ods. 2 a § 25 vyhlášky č. 46/1985 Zb. o postupe pri úmrtí a pohrebníctve v znení z.č. 277/1994 Z.z.

IV. Počaté dieťa má spôsobilosť na práva

Článok 10

Počaté dieťa má spôsobilosť na práva¹⁴.

Článok 11

(1) Počaté dieťa má právo na náhradu škody, v prípade ak mu bola spôsobená ujma na zdraví¹⁵.

(2) Počaté dieťa nemôže byť nikdy považované za škodu.

Článok 12

Počaté dieťa má právo dediť¹⁶.

Článok 13

Počaté dieťa má právo byť obdarované¹⁷.

Článok 14

Počaté dieťa má právo na plnenie z poisťnej udalosti, ktorou je smrť poisteného¹⁸.

Článok 10

Podľa slovenského právneho poriadku má aj počaté dieťa spôsobilosť na práva, ak sa narodí živé. Táto spôsobilosť je podmienená tým, že sa dieťa narodí živé. Či sa dieťa narodilo živé sa posudzuje podľa znakov určitých vyhláškou č. 22/1988 Zb. o povinných hláseniach súvisiacich s ukončením tehotenstva. Podľa článku 5 Listiny základných práv a slobôd a článku 14 Ústavy Slovenskej republiky „každý má spôsobilosť na práva“. § 7 ods. 1 Občianskeho zákonníka stanovuje, že „spôsobilosť fyzickej osoby mať práva a povinnosti vzniká narodením. Túto spôsobilosť má aj počaté dieťa, ak sa narodí živé“. Podľa § 8a Zákonníka práce „spôsobilosť fyzickej osoby mať práva a povinnosti v pracovnoprávných vzťahoch ako zamestnávateľ vzniká narodením. Túto spôsobilosť má aj počaté dieťa, ak sa narodí živé“.

¹⁴ porov. článok 5 Listiny základných práv a slobôd, článok 14 Ústavy Slovenskej republiky, § 7 ods. 1 druhá veta Občianskeho zákonníka, zákon č. 40/1964 Zb. a § 8a Zákonníka práce, zákon č. 65/1965 Zb.

Článok 11

(1) Ak sa počaté dieťa narodilo s ujmu na zdraví, ktorá mu bola spôsobená pred jeho narodením, malo by mať právo na jej náhradu.

(2) V niektorých svojich rozhodnutiach súdy v západnej Európe (napr. USA, Nemecko) priznali rodičom odškodné za dieťa, ktoré sa narodilo po „neúspešnej“ sterilizácii a „neúspešnom“ umelom potrate. Takéto rozhodnutia sú v príkrom rozpore s dôstojnosťou dieťaťa. Považovať dieťa, ktoré sa počne a narodí za škodu, by bolo diskrimináciou, ktorá je v rozpore s ľudskými právami.

¹⁵ porov. najmä §§ 420, 444, 449 ods. 1 a 3 Občianskeho zákonníka

Článok 12

Podľa slovenského právneho poriadku podmienená spôsobilosť na práva počatého dieťaťa umožňuje, aby sa na počaté dieťa hľadelo ako na dediča po poručiteľovi, ktorý zomrel v čase od počatia až do narodenia dieťaťa.

¹⁶ porov. § 460 a nasl. Občianskeho zákonníka

Článok 13

Podľa slovenského právneho poriadku podmienená spôsobilosť na práva počatého dieťaťa umožňuje, aby sa na počaté dieťa hľadelo ako na obdarovaného od počatia po narodenie dieťaťa.

¹⁷ porov. § 817 ods. 1 Občianskeho zákonníka

Článok 14

Podľa slovenského právneho poriadku podmienená spôsobilosť na práva počatého dieťaťa umožňuje, aby sa na počaté dieťa hľadelo ako na príjemcu plnenia z poisťnej udalosti, ktorou je smrť poisteného - napr. životné poistenie otca.

¹⁸ porov. § 817 ods. 1 a 2 Občianskeho zákonníka

V. Počaté dieťa a jeho matka majú právo na osobitnú starostlivosť a pomoc

Článok 15

Počaté dieťa má právo vyrastať a rozvíjať sa v zdraví, má právo na primeranú výživu.¹⁹

Článok 16

Počaté dieťa a jeho matka majú právo na osobitnú starostlivosť a pomoc.^{20,21}

Článok 17

Matka počatého dieťaťa má právo na ochranu v pracovných vzťahoch a zodpovedajúce pracovné podmienky.²²

Článok 18

Matka a otec počatého dieťaťa majú právo na poradenstvo a pravdivé informácie o živote počatého dieťaťa.

Článok 15

Slovenský právny poriadok priznáva počatému dieťaťu aj právo na zdravú výživu. Rímske právo rezervovalo počatému dieťaťu (*nasciturus*) určité práva, ktoré mu boli na prospech napr. dedičské právo, zabezpečenie výživy a výchovy atď. Právnik Paulus to vyjadril nasledovne: „Kto je v tele matky, je práve tak chránený, ako keby bol už medzi ľuďmi, kedykoľvek ide o prospech samého dieťaťa“. In: Rebro, K.-Blaho, P.: *Rímske právo*. Bratislava. Obzor 1991, s. 138.

¹⁹ Zásada 4 Deklarácie práv dieťaťa Organizácie Spojených národov z roku 1959

Článok 16

²⁰ článok 25 ods. 2 Všeobecnej deklarácie ľudských práv Organizácie Spojených národov z 10.12. 1948

²¹ porov. čl. 10 ods. 2 Medzinárodného paktu Organizácie Spojených národov o hospodárskych, sociálnych a kultúrnych právach (vyhláška č. 120/1976 Zb.), článok 32 Listiny základných práv a slobôd a článok 41 ods. 2 Ústavy Slovenskej republiky

Článok 17

²² porov. Článok 41 ods. 2 Ústavy SR, Článok 32 ods. 2 Listiny základných práv a slobôd

Dňa 20. novembra 1999 si pripomenieme 10. výročie schválenia Dohovoru o právach dieťaťa, ktorý nadobudol platnosť 2. septembra 1990. Pri príležitosti tejto udalosti zverejňujeme Deklaráciu práv počatého dieťaťa a vyhlasujeme, že človek má právo na život už od svojho počatia.

Vyzývame všetkých ľudí dobrej vôle, menovite vládu SR, poslancov NR SR a štátne inštitúcie, cirkvi a náboženské spoločnosti, kultúrne ustanovizne a mimovládne organizácie, aby zjednotili svoje sily na uvedenie článkov tejto Deklarácie do praktického života a využili všetky svoje možnosti v úsilí zabezpečenia ochrany detí od ich počatia.

Veríme, že na prahu tretieho tisícročia bude mať ľudstvo dostatočnú vôľu i možnosti vytvoriť podmienky pre prijatie počatého života a tak vybudovať spoločnosť otvorenú životu a skutočne priateľskú voči všetkým deťom.

V Bratislave, dňa 1.6.1999 na Medzinárodný deň detí

Vypracoval: JUDr. Marek Brenčič

Signatári:

Mgr. Martin Dilong za Spoločenstvo života

Ing. Marián Čaučík za Hnutie kresťanských spoločenstiev detí – eRko

PhDr. Viera Záhorcová za Združenie na pomoc ľuďom s mentálnym postihnutím v SR

MUDr. Jozef Mikloško za Spoločnosť priateľov detí z detských domovov – Úsmev ako dar